

## GÖÇ, MANEVİYAT VE SOSYO-KÜLTÜREL UYUMUN SOSYAL HİZMET AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ömer Faruk CANTEKİN<sup>1</sup>, Fatma Rümeysa TAŞBAŞ<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye.

<https://orcid.org/0000-0001-5096-3233>

<sup>2</sup> Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye.

<https://orcid.org/0000-0002-6112-6702>

## GÖÇ, MANEVİYAT VE SOSYO-KÜLTÜREL UYUMUN SOSYAL HİZMET AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

### ÖZ

2011 yılında başlayan ve hala devam etmekte olan Suriye İç Savaşı, birçok insanın hayatını kaybetmesine ve yerinden edilmesine neden olmuştur. Türkiye 3,6 milyon Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Suriyeli sığınmacıların ülkemize göç etmesiyle birlikte sosyo-kültürel uyumun sağlanması oldukça önemli bir hale gelmiştir. Göç eden bireyler ile yerel halkın aynı dine mensup olmalarının bu uyum sürecini kolaylaştıracağı ve yüksek maneviyata sahip olmanın dini başa çıkmayı artırarak uyum sürecine etki edeceği düşünülmüştür. Bu çalışmanın genel amacı; sosyokültürel uyum ve maneviyat kavramları hakkında bilgi vermek, maneviyat kavramını psikolojik danışma kuramları içerisinde değerlendirmek ve sosyal hizmet ile maneviyat arasındaki ilişkiyi göç etmek durumunda kalan bireylere referansla incelemektir.

**Anahtar kelimeler:** Suriyeli sığınmacı, maneviyat, sosyo-kültürel uyum, sosyal hizmet, göç

## EVALUATING MIGRATION, SPIRITUALITY, AND SOCIO-CULTURAL ADAPTATION IN TERMS OF SOCIAL WORK

### ABSTRACT

The Syrian Civil War, which started in 2011 and still continues, has caused many people to die and be displaced. Turkey hosts 3.6 million Syrian refugees. With the migration of Syrian refugees to our country, it has become very important to ensure socio-cultural harmony. It is thought that the fact that the migrating individuals and the local people belong to the same religion will facilitate their social adaptation process and that having high spirituality will facilitate the adaptation process by increasing religious coping. The purpose of this study is to give a general account of the concepts of sociocultural harmony and spirituality, to evaluate the concept of spirituality within psychological counseling theories and to examine the relationship between social work and spirituality with reference to individuals who have to migrate.

**Keywords:** Syrian refugee, spirituality, socio-cultural adaptatian, social work, immigration

### İletişim/Correspondence

Fatma Rümeysa TAŞBAŞ  
Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü  
Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye

E-posta: rumeysaatasbas@gmail.com

Geliş tarihi/Received: 12.08.2021

Kabul tarihi/Accepted: 27.10.2021

DOI: 10.52881/gsbdergi.981708

## GİRİŞ

2011 yılında başlayan ve günümüzde de devam etmekte olan Suriye İç Savaşı süresince yerinden edilerek başka ülkelere sığınan kişi sayısı 6 milyonu geçmiştir. Türkiye, Suriyeli sığınmacıların göç ettiği ülkeler arasında ilk sırada yer almaktadır. 16 Eylül 2020 tarihi itibarıyla geçici barınma merkezlerinde 59 877 geçici koruma kapsamındaki Suriyeli barındırılmaktadır. Geçici barınma merkezleri dışında 3 559 041 geçici koruma sahibi Suriyeli yaşamaktadır (1). Suriyeli sığınmacıların tercih ettiği ülkeler arasında Türkiye'nin ilk sırada yer almasının en önemli nedenleri coğrafi konum olarak yakın olması ve kültürlerin birbirine benzemesidir. Sosyal uyumu sağlamakta büyük rol oynayan din olgusu da Türkiye'nin tercih edilme nedenleri arasında gösterilebilir. Yapılan bir araştırmada; Suriyeli sığınmacıların Suriye'deki toplumsal yaşamlarında, dinin toplum üzerinde oldukça etkili olduğu ve Suriye'de dini etkinliklerin yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Suriyeli sığınmacılar, Türkiye'de camilerde okunan hutbelere katıldıklarını ancak dil engelinden dolayı hutbeyi anlamadıklarını belirtmişlerdir, bunun üzerine sunulan Suriyeli sığınmacılar için Arapça hutbe okunacak cami inşa edilmesini ise sosyo-kültürel uyumu zorlaştırıp sosyal dışlanmayı artıracığı düşüncesiyle reddetmişlerdir (2). Bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların maneviyat düzeyleri arttıkça dini etkinliklere katılma oranlarının arttığı düşünülmektedir. Dini etkinliklerin ise toplumsal kabulü ve sosyo-kültürel uyumu kolaylaştırıcı bir etkisi olduğu düşünülmüştür. Ayrıca maneviyat, bireylerin güçlü bir yönü olarak da karşımıza çıkmaktadır. Jung'a göre birey,

dünya ötesi bir varlığa inanmadıkça varoluşu için gerçek bir neden bulamamaktadır ve manevi bir güce ihtiyaç duymaktadır (3). Bu nedenle bireylerin manevi yönelimleri, yaşadıkları olaylara bakış açılarını etkilemektedir ve üzerinde durulması gereken önemli konulardan biri olmaktadır.

## 1.GÖÇ KAVRAMI

IOM Göç Terimleri Sözlüğüne göre göç; bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır. Süresi, yapısı ve sebebi ne olursa olsun bireylerin meydana getirdiği nüfus hareketleridir. Bu nüfus hareketliliğine, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir (4). Türk Dil Kurumu (TDK) ise göç kavramını ekonomik, toplumsal, siyasi nedenlerle insanların veya bir grup insanın bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret olarak tanımlamaktadır (5).

6458 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) göçün tanımını; "Yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı ifade eder." biçiminde yapmıştır (6).

Göçün sınıflandırılması farklı ölçütler dikkate alınarak değerlendirilmektedir. Kişinin iradesine göre değerlendirildiğinde zorunlu ya da gönüllü olarak ele

alınmaktadır. Göç edilen yerde kalınacak süre göz önüne alındığında ise kalıcı ya da geçici olarak sınıflandırılmaktadır. Ülkemizdeki Suriyeli sığınmacılar her ne kadar geçici olarak kabul edilse de yaklaşık 10 senedir burada kalmaktadırlar ve kalıcı göçmenler arasında yer almaya başlamaktadırlar. Bir diğer göç sınıflaması ise yasalara uygunluğa göre düzenli ya da düzensiz olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de kayıtlı olan düzenli göçmen sayısı yaklaşık 3,9 milyondur. Bu sayının %90’ını savaş nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalan Suriyeli sığınmacılar oluşturmaktadır (7). Türkiye coğrafi konumu nedeniyle transit ülke olarak karşımıza çıkmakta ve düzensiz göçlerle mücadele etmektedir. 2005-2016 yılları arasında Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmen sayısı yaklaşık 900 bindir (8). Yapılan son göç sınıflaması ülke sınırlarını değerlendiren iç ve dış göçtür. Ülke içinde yapılan göçler iç; farklı bir ülkeye yapılan göçler ise dış göç olarak değerlendirilmektedir.

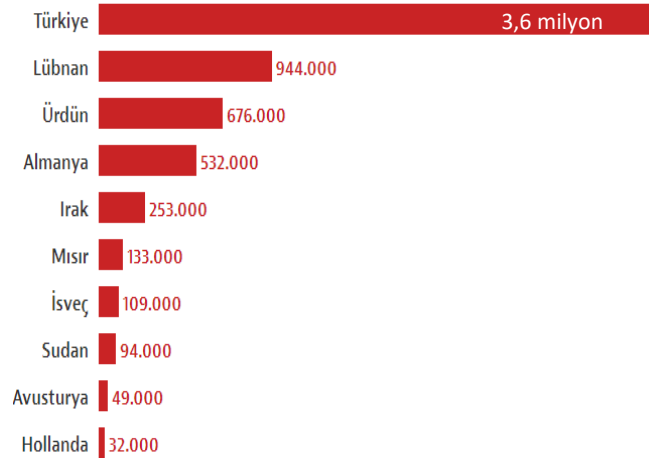
## 2.SURİYE İÇ SAVAŞI VE SİĞİNMACI KAVRAMI

Mart 2011’de başlayan Suriye İç Savaşı başlangıçta Arap Baharı’nın ayağı olarak görülse de ilerleyen zamanlarda daha derin nedenlere sahip olduğu anlaşılmıştır. Ülkenin yönetim biçimi ve yönetimin halk üzerindeki etkisi, ülkeyi çeşitli azınlık gruplarına bölerek sonu gelmeyen sorunlara neden olmuştur. Azınlık grup çatışmasının en dikkat çeken ve etkili olanı ise Alevi-Sünni çatışmasıdır. Suriye bağımsızlık sonrasında uzun bir süre Sünniler tarafından yönetilmiştir ve Aleviler azınlık grup olarak yer almışlardır. 1970 yılında Hafız Esad’ın ülkeyi yönetmeye başlamasıyla birlikte eylemler ve ayaklanmalar kendini

göstermiş, muhalif gruplara şiddet uygulanmış ve ülkede süresiz olağanüstü hal ilan edilmiştir. 2000 yılında Hafız Esad’ın vefat etmesi nedeniyle oğlu Beşar Esad ülkeyi yönetmeye başlamıştır. Bu süreç ülke için daha olumlu geçse de 2011 yılında Dera’da başlayan Arap Baharı gösterileri kısa süre içinde ülke geneline yayılmış ve iç savaş başlamıştır (9).

Yaşanan iç savaş nedeniyle yaklaşık 6 milyon kişi ülkesinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Ülkesinden ayrılanlar daha çok Türkiye, Ürdün, Lübnan, Irak gibi sınır ülkelere gitseler de Almanya, Mısır, İsveç, Sudan, Avusturya ve Hollanda da Suriyeli sığınmacılara ev sahipliği yapan ülkeler arasında yer almaktadır (Şekil 1) (10).

### Şekil 1. En Fazla Suriyeli Sığınmacıya Ev Sahipliği Yapan Ülkeler



Suriyeli sığınmacılara ev sahipliği yapan ülkeler arasında Türkiye 3,6 milyonluk sayı ile ilk sırada yer almaktadır. Türkiye, başlangıçta gelen Suriyelilere ‘misafir’ olarak bakmış ve iç savaşın bitmesiyle geri döneceklerini düşünerek hareket etmiştir. 1951 tarihinde Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi’ni coğrafi kısıtlılık getirerek imzalamıştır.

Coğrafi kısıtlılık etkisiyle Avrupa'dan gelenler mülteci, Avrupa dışından gelenler ise şartlı mülteci olarak kabul edilmektedir. Ülkemize gelen Suriyeli sığınmacıları ifade etmek için mülteci, sığınmacı, geçici koruma altındakiler gibi birçok kavram ortaya çıkmıştır ve 2013 yılında çıkarılan 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ve YUKK'ye istinaden çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ile ülkemizdeki Suriyeli sığınmacıların statüsü belirlenmiştir. YUKK'ye göre mülteci, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerden korktuğu için ülkesine dönemeyen ya da dönmek istemeyen vatansız kişilere verilen statü olarak tanımlanmıştır. Aynı kanuna göre şartlı mülteci, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar nedeniyle; dini, tabiiyeti ya da siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğramaktan haklı sebeplerle korktuğu için ülkesine dönemeyen ya da dönmek istemeyen vatansız kişilere verilen statüdür. Şartlı mülteci statüsünde olan bireylerin üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye'de kalmasına izin verilir. Ülkemizdeki Suriyeli sığınmacılar ise geçici koruma kapsamına dahil edilmiştir. Aynı kanunda geçici koruma; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılar olarak tanımlanmaktadır. Geçici koruma statüsüne sahip bireyler, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yüksek Öğretim Kurumu'nun ilgili mevzuatı çerçevesinde eğitim hayatlarına devam etmektedir. Çalışma izinleri ise Cumhurbaşkanlığınca belirlenen sektörler için, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına başvurularak

alınmaktadır. Geçici koruma sona erdiğinde çalışma izinleri de ortadan kalkmaktadır (11). Geçici koruma statüsü Cumhurbaşkanı kararıyla, geçici korumanın durması ve geçici koruma kapsamındaki bireylerin ülkelerine dönmesi halinde sona ermektedir. Bireylerin çalışma izninin geçici koruma statüsüne bağlı olması ve statünün ne zaman kaldırılacağına bilinmemesi bireylerde belirsizliğe neden olmaktadır. Bu belirsizlik bireylerin gelecek hakkında olumsuz yargılar geliştirmelerine neden olmakla birlikte, entegrasyonu zorlaştıran bir faktör olarak değerlendirilebilir. Geçici koruma, ülkemize sığınan bireylerin 'misafir' olarak anılmasına ve yerel halkın ilk başta misafirperver bir tutum sergilemesine olanak sağlamıştır. Ancak bireylerin uzun zamandır ülkemizde olması ve olmaya devam etmesi, yerel halkın entegrasyona olan bakış açısını olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Sığınmacı kavramı ise bireylere statü verilinceye kadar geçen süreçte kullanılmaktadır.

### 3. SOSYOKÜLTÜREL UYUM KAVRAMI

Uyum süreci bireyin yeni kültürü ile olan ilişkilerini kapsamaktadır. Sosyokültürel uyum kişinin toplumsal hayata katılımı, dil becerisi, okul ya da iş performansı gibi günlük hayatı yönetebilme becerisi olarak tanımlanır. Hammer, Gudykunst ve Wiseman kültürel uyumu iletişim açısından incelemiş ve 3 boyut altında toplamıştır. Bu boyutlar; psikolojik stresle baş edebilme, etkili iletişim kurabilme ve kişilerarası iletişim kurabilme olarak belirlenmiş ve bu boyutlarda yeterli becerilere sahip kişilerin, yeni etkileşim kurdukları kültürlerde daha başarılı olacağı gözlemlenmiştir. Ward ve Searle ise sosyokültürel uyumu, kültür ile etkileşime

giren bireyin gerekli kültürel davranışları öğrenip girilen topluma sosyal olarak uyum sağlaması olarak tanımlanmaktadır. Ward ve Searle sosyokültürel uyumun; yeni kültürde geçirilen zaman, yerel halk ile iletişim kurma, kültürel mesafe, dil yeterliliği ve kültürlenme stratejilerinden etkilendiğini gözlemlemiştir (12). Berry'ye göre uyum kavramı, kültürleşmenin bir sonucudur (13). Sosyokültürel uyum kavramı, doğası itibarıyla kültürleşme, asimilasyon, ayrışma ve entegrasyon olgularıyla yakından ilgilidir.

### 3.1.Kültürleşme

Kültürleşme süreci hem yerel halkı hem de gelen Suriyeli sığınmacıları etkileyen iki taraflı bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürleşme süreci farklı kültürlerin birbirleriyle iletişim kurmasıyla gerçekleşmektedir. Kültürleşmenin en yaygın nedenlerinden biri göçtür. Göç eden kişilerin ve yerel halkın psikolojik, ekonomik, sosyal gibi birçok alanda kültürleşmeyle birlikte değiştiği söylenebilir. Kültürleşmeyi etkileyen temel faktörler; bireylerin göç ettikleri ülkenin ve toplumun özellikleri, yerleşilen ülkenin ve vatandaşlarının tutumu, göçmenlere sağlanan toplumsal destek, iki ülke arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ve göç etme nedenleri yer almaktadır (14).

### 3.2.Asimilasyon

IOM asimilasyon kavramını göç eden bireylerin yerel halk ile uyumlu hale gelmesi şeklinde tanımlamıştır. Asimilasyon; dil, örf, adet, değer ve davranışlarda ya da temel yaşam düzeninde değişikliklerin olmasını ifade eder. Göç eden bireyler, göç ettikleri kültürün uygulamalarını tamamen bırakmasa da asimilasyon, göç eden bireylerin sosyal olarak yerel toplum üyelerinden ayrıtı

edilemez hale gelmesine yol açmaktadır. Asimilasyon kültürel uyumun en aşırı halidir (4).

Asimilasyon, göçmen ya da sığınmacıların topluma ayırt edilemeyecek bir şekilde uymalarını sağlama, egemen kültüre tamamen benzemeleri olarak ele alınmaktadır. Göçmenler bu süreçte kendi kültürlerini tamamen kaybetmekte, göçmenlerin davranış ve düşünceleri de egemen kültürle özdeşleşmektedir (15).

Asimilasyon, sosyal temaslarla gelişen bir süreçtir. Evlilikler dahil olmak üzere birincil sosyal ilişkilerde gerçekleşir. Barınma ise ikincil temaslar yoluyla asimilasyonu kolaylaştırılabilir. Asimilasyonda belirleyici olan sosyal temasların doğası dil olduğu için, ortak bir dil sosyal temas için vazgeçilmezdir ve dil bilmeme durumu asimilasyona karşı aşılmaz bir engel olarak karşımıza çıkar (16).

### 3.3. Ayrışma

Ayrışma, bireylerin egemen kültürün özelliklerini tamamen reddedip kendi kültürlerini yaşamak istemeleriyle ortaya çıkmaktadır. Ayrışma bireylerin sosyal temasını en aza indirdiği için toplumsal gruplar arasındaki çatışmayı da azaltmaktadır. Farklı yerlerde yaşayan sosyal grupların, dışarıdan 'öteki' olarak nitelendirilmesi sosyal teması azaltmakta ve bireylerin toplumsallaşma pratiklerini yine kendi grupları içinde gerçekleştirmelerine neden olmaktadır (17). Bu da toplumsal bütünleşmeyi zorlaştıran bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal bütünleşmeyi zorlaştıran bir diğer süreç ise marjinalleşme sürecidir. Marjinalleşme kavramı, göç eden kişi ya da grupların hem geldikleri kültürü reddetmeleri hem de yeni

kültüre uyum sağlamamalarıyla ortaya çıkmaktadır.

Ayrışma, azınlık olarak yaşayan göçmenlerin yaşadıkları kente eşit bir şekilde dağılmamasıyla, gettolaşmasıyla meydana gelir. Yerli gruplarla karşılaştırıldığında gettoların daha düşük sosyo-ekonomiye sahiptirler (17). Toplumsal yapı içerisindeki gruplar, kent içerisine eşit bir şekilde dağıldığında toplum karma hale gelmektedir ancak eşit dağılım sağlamadığında ayrışma başlamaktadır. Bir grup ne kadar eşit dağılmıyorsa ayrışma o kadar fazladır. Bu ayrışma kent, mahalle hatta sokak aralarında bile oluşabilmektedir (18).

### 3.4. Entegrasyon

IOM Göç Terimleri Sözlüğü entegrasyon kavramını, göçmenlerin hem birey hem de grup halinde toplumun bir parçası olarak kabul edildiği bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bu sürecin yerel halk ve göçmenler arasında karşılıklı bir etkileşimle sürdürüldüğünü belirtmektedir. Yerel halkın toplumsal kabulünü etkileyen faktörler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir (4).

Entegrasyon, göçmenlerin ve göçmen grupların toplumsal alanda yer almaları süreci olarak tanımlanmaktadır. Entegrasyon hem göç eden bireylerin hem de yerel halkın birbirleriyle etkileşimi sonucu ortaya çıkan yeni durumlara uymalarını kapsayan çift yönlü bir süreçtir. Kültürel entegrasyon, göçmenlerin yerel değerlerle, kurallarla ve davranış kalıplarıyla uyumunu ve yerel halkın da göçmenlerin kültürel hayatlarına ilişkin görüşlerini kapsamaktadır (19).

Entegrasyon toplumdaki birliği sağlamak için temel bir gereksinim olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Robert E. Park'ın entegrasyon teorisine göre göç eden grup ile yerel halk 5 etkileşim aşamasından geçmektedir:

1. Temas Evresi: Göçmenler ve yerel halk arasında barışçıl ve açık bir ilişki kurulmaktadır.
2. Rekabet Evresi: Göçmenler ve yerel halk kısıtlı olan iş ve konut gibi kaynaklar için rekabet etmeye başlar.
3. Çatışma Evresi: Rekabet sonucu iki grup arasında çatışma başlar.
4. Uzlaşma Evresi: Zamanla gruplar birbirlerine karşı davranış biçimi geliştirir.
5. Asimilasyon Evresi: Birleşmeler ve etnik farklar yok olur, yeni bir grup oluşur (20).

Milton Gordon'un entegrasyon teorisinde uyum sağlama sürecini farklı alt süreçlere ayırmaktadır. Bu süreçler şu şekildedir:

1. Kültürel asimilasyon: Kültürel davranış biçimlerinin değiştirilmesidir.
2. Yapısal asimilasyon: Grup etkinliklerine katılımı kapsamaktadır.
3. Özdeşleşme asimilasyonu: Ulusal aidiyet duygusunun geliştirilmesini amaçlar.
4. Yurttaşlık asimilasyonu: Değer ve güç çatışmalarının olmamasıdır.
5. Evlilikle asimilasyon: Farklı etnik grupların birbirleriyle evlenmeleridir.
6. Kabullenilmiş durum asimilasyonu: Görüş ve tutumların değişmesini kapsar.
7. Kabullenilmiş davranış asimilasyonu: Davranış değişiklikleridir.

Gordon'a göre, asimilasyon alt süreçlere bölünebilmektedir ve bu nedenle bir yerde asimile gerçekleşirken bir yerde gerçekleşmemiş olabilir. Her alanda



gerçekleşen asimilasyon farklı düzeyde olabilir (20).

#### 4. MANEVİYAT KAVRAMI

Maneviyat kavramı TDK'de 'yürek gücü, moral' olarak tanımlanmaktadır. Maneviyat sözcüğü 'manaya, anlama dair' anlamına gelmektedir (21). Bu nedenle maneviyattan bahsetmek için anlamdan da bahsetmek gerekmektedir. Anlam, insanın hayatın amacına dair arayışı olarak ifade edilebilir. Sokrates'e göre sorgulanmamış bir hayat süren insanların hayatı, kendi ellerinde ya da kendi kontrollerinde değildir. Onların denetimi dışarıdan gelmektedir. Kişilerin hayatlarının kontrollerini ele alabilmeleri için hayata bir mana yüklenmeleri gerekmektedir. Montaigne de insanlığın muhteşem eserinin bir amaçla yaşamayı bilmek olduğunu ifade etmekte ve hayatın amacına vurgu yapmaktadır. Hayatın amacını düşünmek ve aramak, hayata bir anlam yüklemek maneviyatımızı oluşturmaktadır. Bu nedenle insanların ele alınması gereken en önemli yönlerinden birisidir. Çünkü insan hayata yüklediği anlam ile var olmaktadır.

##### 4.1. Maneviyat ve Din İlişkisi

Dindarlık, dinlerle ilişkili düşünce ve davranış kalıplarını içine alan bir konudur. Din bir inanç sistemini ve belirli ritüelleri kapsamaktadır. Maneviyat ise herhangi bir dine mensup olmayan bireylerin de sahip olabileceği mistik bir güç, iyi oluşu sağlayan bir motivasyondur (22).

Maneviyat ve dini uygulamalar, birbirlerini tamamen dışlamamakla birlikte tam bir bütünlük de göstermemektedirler. Din kavramı daha grupsal bir yapıyı ifade edip belirli bir doktrine inanmayı içerirken, maneviyat daha bireyseldir ve aşkın bir

varlıkla bağlantıyı ifade etmektedir. Bu nedenle iki olgu kimi insanlarda birbirinden bağımsız bir şekilde bulunabilmektedir. Maneviyat kavramı, dini kapsayan ancak din dışı felsefi yaklaşımları ve bazı bireysel deneyimleri de içine alan bir kavram olarak tanımlanabilir (23).

Zinnbauer ve Pargament'in maneviyat ve dindarlık kavramları ile ilgili genel sonuçlarına bakılacak olursa; birçok insan kendini hem dindar hem de maneviyat düzeyi yüksek olarak tanımlamaktadır, kendini maneviyatı yüksek ancak dindar olmayan olarak tanımlayan kişiler, maneviyatı dini reddetme aracı olarak kullanmaktadır. Dindarlık ve maneviyat kavramları genellikle iç içedir, birbirleriyle ilişkili ancak aynı değildir, çok düzeyli yapılarıdır ve biyolojik, duygusal, bilişsel, ahlaki, sosyal ve kültürel olgularla ilgilidir (23).

Dindarlık, bir yaratıcıya ya da daha yüce bir inanç gibi kişisel düşüncelerin yanı sıra bir dinin emirlerine bağlılık gibi uygulamaları içermektedir. Maneviyatın kişisel deneyimleri kapsadığı varsayılırken, yapılan bir çalışmada dindarlık ile maneviyat arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre bireyler manevi tecrübelerle dini inanç ve uygulamalara yaklaşmaktadırlar. Bu nedenle iki kavramın birbiriyle çok sıkı bir ilişkiye sahip oldukları söylenebilir (24).

##### 4.2. Maneviyat ve Psikolojik Danışma Kuramları

William James, Gordon Allport, Abraham Maslow, Erich Fromm, Carl G. Jung ve Eric Erikson gibi önemli psikologlar maneviyatın insan üzerindeki olumlu etkilerinden bahsetmektedirler. Maneviyat, bireylerdeki baş etme yöntemlerini

belirleyen kişisel değerleri oluşturmaktadır ve ruh sağlığının iyileştirilmesi açısından önemli bir kaynak olarak ortaya çıkmaktadır (25). Bu bağlamda yapılan araştırmalar incelendiğinde; Beçetek'in 2021 yılında yaptığı 'Polislerde Stresle Başa Çıkma Maneviyatın Rolü' çalışmasında katılımcıların eğitim düzeyi ve yaşları arttıkça maneviyat düzeyinin arttığını, maneviyat düzeyi arttıkça da stres düzeyinin azaldığı gözlemlenmiştir. Taşan'ın 2020 yılında yaptığı 'Kanser Hastalarında Maneviyat ile Umutsuzluk Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi' araştırmasında, kanser hastalarının Manevi Yönelim Ölçeğinden aldığı puanlar arttıkça Beck Umutsuzluk Ölçeğinden aldıkları puanın azaldığı gözlemlenmiştir. Uçar'ın 2017'de yaptığı 'Yaşlılarda Yaşam Kalitesi ile Maneviyat Arasındaki İlişki' çalışmasının bulgularına bakıldığında ise yaşlıların yaşam kalitesi ile maneviyat düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yapılan araştırmalar ışığında maneviyat düzeyi arttıkça bireylerin ruh sağlığı olumlu yönde etkilenmektedir.

#### 4.2.1. Psikanaliz ve Maneviyat:

Psikanaliz Kuramının kurucularından olan Freud, dine mesafeli yaklaşmakla birlikte dini, suçluluğun ilkel doğası ile ilişkili bulmuş ve suçluluk duygusunu azaltmak için var olduğunu iddia etmiştir (23).

Psikanaliz yaklaşımının diğer temsilcilerinden biri Alfred Adler, yaşamın anlamı ve başarı, mükemmel olmak için verilen çaba ve bu çabanın kaynağı olan aşağılık duygusu üzerinde durmuştur. Yaşam tarzı kavramıyla bireylerin varlığına anlam katan ilişkileri ele almıştır (26). Adler, Tanrı'yı mükemmelliğin temsili, insanların kendilerini daha iyi bir noktaya getirmek için çalışmanın önemli

bir sebebi olarak tanımlamaktadır. Adler'e göre Tanrı ile kurulan ilişki, kişiliğin gelişimini etkilemektedir (23).

Carl Gustav Jung bilinç, kolektif bilinç dışı, arketipler gibi kavramlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Jung, iman sahibi olmanın sadece dinsel değil, sosyal bir konu olarak da karşımıza çıktığını belirtmektedir. Jung'a göre birey, nasıl sosyal bir etkileşimi olmadan yaşayamazsa, dünya ötesi bir varlığa inanmadıkça varoluşu için gerçek bir neden bulamamaktadır. Tanrıya bağlanmayan birey dünyanın fiziksel ve ahlaki kısırtıcılığına kendi kaynakları ile direnemez ve din, insana özgü içgüdüsel bir tutumdur (3).

#### 4.2.2. Hümanist Psikoloji ve Maneviyat:

Hümanizm, bireyin biricik ve özünde iyi olduğunu, olaylarla baş edebilecek gücü kendi içinde barındırdığını söyleyen bir yaklaşımdır. Kişinin kendi kaderini tayin etme gücü ve seçim yapma özgürlüğü vardır. Hümanizm akımlarının temeli, insanın iradesini güçlendirerek içgüdülere hâkim olmaktır. Bu sayede insanlar birbirini sevmeye ve anlamaya yönelmiş olmaktadır. Bu durum kişiler arasındaki hoşgörüyü sağlamaktadır (27).

Hümanizmin temsilcilerinden biri olan Maslow, ihtiyaçlar hiyerarşisinin en üst noktasına kendini gerçekleştirme adımı vermiştir ve bu basamağa ulaşan kişilerin Tanrı yolunda yürüyen kişiler olduğunu belirtmiştir (23).

#### 4.2.3. Varoluşçu Terapi ve Maneviyat:

Varoluşçu yaklaşım, bireylerin yaşam üzerinde düşüncelerini, hayatlarındaki seçeneklerin farkına varmalarını sağlamayı hedeflemekte ve yaşamın anlam ve amacını konu almaktadır. Varoluşçu terapinin üzerinde durduğu kavramlar özgürlük, ölüm ve yok oluş, anlamlı bir



yaşam, kaygı ile baş etme olarak sıralanabilir.

Varoluşçu felsefenin temellerine bakıldığında; Kierkegaard, angst adını verdiği endişe ve kaygı arasında bir kavram üzerinde durmaktadır. Bireyleri harekete geçiren faktörün angst olduğunu belirtmektedir. Nietzsche, geleneksel anlayışları reddetmiş ve geleneksel davranışların bizi hatalı yönlendirdiğini ileri sürmüştür. Toplumun ahlak anlayışını olduğu gibi kabul edersek gelişemeyeceğimizi belirtmiştir. Heidegger, her günümüzün özel olduğunu, duygu ve düşüncelerimizin farkına vararak olmak istediğimiz kişiyle ilgili görüşlerimizi ortaya çıkarmanın gerekliliği üzerinde durmaktadır. Sartre, geçmişe odaklanmak yerine şu ana odaklanarak daha iyi tercihler yapabileceğimizi ortaya koymaktadır (26).

Varoluşçu terapi, ölüm kaygısı üzerinde durmaktadır. Ölüm kaygısı diğer bütün kaygıların üstüne çıkarak, geçici var oluşumuzu bize hatırlatmaktadır. Yalom'a göre ölüm inkâr edildiğinde hayat küçülmektedir. Var olmak amacıyla yaşayan bireylerin, ölüm sonrası bir yok oluş ile karşılaşacağını düşünmesi kişilerin ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Bu noktada bireyler cevaplarını kendi inançlarında, maneviyatlarında bulmaktadır. Ölüm sonrası bir hayatın olduğunu bilmek kişinin sonsuz var oluş düşüncelerini desteklemektedir. Yaşanan bir diğer kaygı olan anlamsızlık kaygısı ise hayata yüklenen anlamın ne olması gerektiği ile ilgilidir. Burada da bireylerin maneviyatının getirdiği cevaplara odaklanmak gerekmektedir (28).

**4.2.4. Pozitif Psikoloji ve Maneviyat:** Pozitif psikoloji, mutluluk arayışı, pozitif

duygular, psikolojik iyi oluş, yılmazlık, yaşam kalitesi, empati, umut, iyimserlik, özsaygı, öz yeterlilik, sebatkarlık gibi kavramlara odaklanmaktadır. Akış kuramını ortaya çıkararak, akış halinin bireyin yaptığı işe kendini vermesi, zaman kavramını yitirmesiyle meydana geldiğini ifade etmektedir. Bir diğer önemli kavram ise farkındalıktır. Yaşadığımız ana odaklanarak, olayların, duygu ve düşüncelerimizin farkında olarak yaşamamızı ifade etmektedir. Farkındalığı artan bireyler, geçmiş ya da gelecek endişesi ile boğulmak yerine yaşadığı ana odaklanmaktadır. Bu durum da kişinin stres seviyesini azaltmakta, ruh sağlığını korumaktadır.

Pozitif psikoloji, erdem, değer, olumlu insan özellikleri, maneviyat gibi özelliklerin arayışı ile ortaya çıkmıştır. Şükür kavramı ile yakından ilişkili olan pozitif psikoloji, şükürün verilen nimetler karşılığında olduğunu belirterek nimeti verene odaklanmaktadır (29).

Pozitif psikoloji bireylerin nasıl iyi yaşam süreceğine ve mutlu olmalarına odaklanmaktadır. Kişinin yaşadığı olaylardan çok olayları nasıl yorumladıkları önem arz etmektedir. Seligman, iyi ve mutlu bir insanda olması gereken özelliklerin maneviyat ile kazandırıldığı ve yaşamda anlam oluşturduğunu belirtmektedir. Yapılan bir araştırmada psikolojik iyi oluş ile dini yönelim arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dini yönelimleri artan bireylerin, hayatın anlamı, bireysel gelişim ve diğer insanlarla olumlu ilişkiler alt puanlarının da arttığı gözlemlenmiştir (30).

**4.2.5. Bilişsel Davranışçı Terapi ve Maneviyat:** Bilişsel Davranışçı Terapiye göre kişilerin ruhsal sorunları gerçek

olmayan inançlardan kaynaklanmaktadır. Bireylerin yaşadığı olaylar, yaşanan ortam ve bireylerin düşünce sistemleri ile alakalıdır. Bilişsel terapi, duygu, düşünce ve davranış arasındaki ilişkiyi ortaya çıkararak kişinin gerçek olmayan düşüncelerini yıkıp yaşanan olayları yeniden yorumlamasını sağlamayı amaçlar. Uygulamada kullanılan kavramlar ise klasik koşullanma, edimsel koşullanma, pekiştirme, ödül, ceza, maruz bırakma, sönme, sistematik duyarsızlaştırma, sosyal öğrenme olarak sıralanabilir. Otomatik düşünceler, bireyin zihninde yer alan kendiliğinden ortaya çıkan düşüncelerdir. Belirli durumlara verdiğimiz otomatik tepkileri ve o durumda aniden ortaya çıkan düşünceleri kapsamaktadır. Ara inançlar ise bireyin yaşadığı duruma eşlik eden düşüncelerdir. İşlevsiz ara inançlara örnek olarak 'asla hata yapmamalıyım.' inancı verilebilir. Temel inanç ise en temelde yer alan ve hayatımızı etkileyen düşüncelerdir. Yetersizim, eksikim gibi bireyin hayatını etkileyen düşünceler temel inançlara örnek olarak verilebilir. Bilişsel çarpıtmalar da bireyin var olan durumu daha farklı algılaması olarak değerlendirilebilir. Aşırı genelleme, felaketleştirme, büyütme ve küçültme bunlara örnek olarak verilebilir (31).

Maneviyatın bilişsel davranışçı terapi uygulamasına dahil edilmesine yönelik yapılan bir araştırmada, dini şemaların kullanılmasının bireyin problemleri durumu daha rahat anlamlandırmasını sağlamaktadır. Bilişsel şemanın içerisinde her şeye gücü yeten bir Tanrının varlığı, bireylerin yaşadıkları durumlarda Tanrıyla iş birliği yapabileceğini ve onunla iletişime geçebileceğini bilmesi yaşanan olaya ilişkin algılarını etkilemektedir. Bilişsel yapılara hoşgörü, sabır, umut, affetme gibi

kavramların yerleştirilmesi kişinin ruh sağlığını pozitif yönde etkilemektedir.

### 4.3. Maneviyat ve Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet mesleği bireye; aile ilişkileri, iş ve okul durumları, ekonomik koşulları, bilişsel, duygusal ve fiziksel özellikleri gibi bireyi etkileyen tüm çevresel unsurları da esas alarak maksimum düzeyde fayda sağlayan bir meslektir. Sosyal hizmet mesleğinin amacı, bireyin sosyal hayattaki rollerini etkili bir şekilde yerine getirebilmesi için gerekli kaynakları sağlayarak sosyal işlevselliğini artırmaktır. Sheafor ve Horejsi, bireylerin temel ihtiyaçlarını yemek yeme, barınma, sağlık, kendini zarardan koruma, kabul görme, sosyal destek, hayatın anlam ve amacını bulma olarak sıralamışlardır (32). Sosyal hizmet mesleği hiçbir ayırım gözetmeksizin herkese hizmet sunmaktadır ancak toplumun en savunmasız üyelerine, sosyal adaletsizliğe ve baskıya, ayrımcılığa, maruz kalan çocuk, engelli, yaşlı, hasta, göçmen ya da eşcinsel gibi gruplara öncelik vermektedir. Çevresi içinde birey odağında insanları biyolojik, psikolojik, sosyal ve tinsel/manevi yönleriyle bütüncül bir bakış açısıyla inceler. 3 düzeyde faaliyet gösteren sosyal hizmet, mikro düzeyinde birey ve bireyin çok yakın çevresine odaklanır. Mezzo düzeyde bireyi ilgilendiren kişiler ve kurumlarla işbirliği yaparak çalışır. Makro düzeyde ise örgüt, toplum ve devlet gibi geniş bir alanda çalışmaktadır. Sosyal hizmet hem birey hem de bireyin çevresine odaklandığı için insanların çevresindeki bireylerle huzur içinde yaşamasına da odaklanmaktadır. Sosyal sorunlara kaynak oluşturmak ve koşulları değiştirmek gibi sorumluluğu olan sosyal hizmet mesleği, göçmenlerin sosyokültürel uyumu ile de yakından ilişkilidir.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, sosyal hizmetler kavramını “Kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü” olarak tanımlamaktadır. Tanımda manevi yoksunluğun giderilmesine dikkat çekilmiş ve sosyal hizmetin bu alandaki ihtiyaçları karşılayan programları kapsadığı belirtilmiştir.

Maneviyat kavramı sosyal hizmet mesleği açısından incelendiğinde, bireyleri incelerken dikkate alınan bir boyut olmakla beraber, kişilerin güçlü bir yönü olarak da karşımıza çıkmaktadır. Maneviyat ya da tinsellik, bireyin öz benliği ile kurduğu ilişki, yaşanan olaylardaki doğruya ve yanlışa karar verdiği yerdir. Kişinin maneviyatı özellikle büyük acı ve kayıplar yaşadığında önem kazanmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının tinsel boyutu ele alındığında, çalıştığı gruplar itibarıyla sosyal adaletsizlik, ayrımcılık ve şiddet gibi birçok zor duruma maruz kalmaktadır, bu nedenle motivasyonlarını yükseltmek için maneviyatlarının gelişmesi sağlanmalıdır (32).

Son yıllarda özellikle Batı’da önem kazanan manevi/tinsel sosyal çalışma, bireyi hem kendi çevresi içinde hem de kendi gerçekliği ile ele almaya imkân tanımaktadır. Sosyal hizmet mesleği, insana yardım etmeyi amaçlayan bu amaç için de insanı anlamayı gerektiren bir meslektir. Sosyal hizmet için manevi kabul, öznel anlam arayışına ve baş etme süreçlerine rehberlik etmede oldukça

önemlidir. Ülkemizde birçok insan tevekkül ve teslimiyet ile sorunlarıyla başa çıkmaktayken sosyal hizmet mesleği odağında tinsellik çok az bir yerde var olmaktadır (21). Sosyal hizmet mesleği de bireyi anlama ve her bireyin kendisine yönelik bir müdahale planı yapma gayesinde olduğu için bireylerin manevi yönünü yok sayamaz.

Yaşanan olumsuz durumlarla baş etme becerisi kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Özellikle kişilerin sevdikleri bireyleri kaybetmesi, yoğun üzüntü yaşamalarına ve ruh hallerinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Yaşam herkese farklı olaylar yaşatmakta ve kimi insanlar eşlerinin, çocuklarının ya da yakın akrabalarının kayıpları ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Savaşta yakınlarını kaybedenler, şehitlik kavramının manevi boyutu sayesinde sosyal hayattan kopmadan günlük yaşam becerilerini yerine getirebilmektedirler. Bu nedenle manevi sosyal hizmet hem maneviyatı yüksek bireylerin güçlü yönü olarak hem de maneviyatı zayıf olan bireylerin ölüm ve kayıp ile başa çıkmada destek mekanizması olarak manevi ve sosyal rehabilitasyonda etkili bir yöntem olabilmektedir.

Mülteci ve sığınmacıların evlerini, ülkelerini terk etmek zorunda kalması ve sevdiklerinin ölümü ile yüzleşmek gibi tecrübeler yaşamaları ruh sağlıklarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Seyyar’a göre bireylerin maddi kayıplar yaşamaları ve yakınlarının ölümü ile karşılaştıklarında manevi sosyal hizmet uygulaması önem arz etmektedir. Almanya ve İngiltere’de yaşanan afet durumları sonrasında bireyler kilise, bazı sivil toplum kuruluşları ve psikososyal destek ekiplerinden manevi destek alabilmektedir.

Afet odaklı manevi sosyal hizmet uygulaması kapsamında çalışan arama kurtarma ekibi, doktor, hemşire, psikolog, sosyal hizmet uzmanları ve gönüllü çalışanlara manevi bakım ile ilgili bir eğitim verilerek, afetten etkilenen bireylere fiziksel, psikolojik, sosyal ve manevi boyutta destek verilmesi amaçlanabilir. Afet odaklı manevi sosyal hizmet uygulaması bireylerin hayat görüşlerine odaklandığı için mülteci ve sığınmacılar ile çalışılırken de kullanılabilir bir model olarak karşımıza çıkmaktadır (33).

Apak ve Abay'ın yapmış olduğu Sosyal Hizmet ve Maneviyat: Sosyal Çalışmacılar İçin Bir Alan Araştırmasına göre, araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının manevi yat ve sosyal hizmet ilişkisine yönelik eğitim almadıkları, alan tecrübeleri ile çalışmaya katıldıkları belirtilmiştir ve manevi yat ve sosyal hizmetin, sosyal hizmet eğitimi içeriğine eklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Sosyal çalışmacıların manevi yatın uygulamaya dahil edilmesine ilişkin görüşleri incelendiğinde, bazı katılımcılar dahil edilmesi görüşünderken, bazıları da müracaatçıların manevi yatı bahsetmesi halinde uygulamaya dahil edilmesi gerektiği düşünmektedirler. Sosyal çalışmacıların olumsuz tutum sergilediği durumlar ise müracaatçı ile dua edilmesi, müracaatçıya manevi bir kitap tavsiye edilmesi, görüşme esnasında manevi bir dil kullanılmasıdır. Ayrıca sosyal inceleme raporunda müracaatçıların manevi yatlarına ilişkin bir alan olmasına da karşı çıkmaktadırlar. Genel değerlendirmede katılımcılar, manevi yatın sosyal hizmet uygulaması içerisinde yer alması gerektiğini düşünmektedirler ancak uygulamaya aktarmakta desteğe ihtiyaç duymaktadırlar (34).

Yapılan bir çalışmada manevi yönelim ile maneviyata duyarlı sosyal hizmet uygulaması arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada öğrencilerin manevi yönelim düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği, erkeklerin manevi yönelim düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Sosyal hizmet uygulamasında manevi yönelimi etkileyen unsurlardan biri sosyal hizmet eğitimi sürecinde verilen eğitimin içeriğinde maneviyata yönelik derslerin verilmesi olarak değerlendirilmiştir. Sosyal hizmet uzmanlarıyla yapılan çalışmalarda da manevi yönelimlerin maneviyata duyarlı sosyal hizmet uygulamasını etkilediği gözlemlenmiştir. Araştırmaya göre sosyal hizmet uzmanlarının maneviyata ilişkin görüşleri meslek hayatlarını etkilemektedir (35).

## SONUÇ VE ÖNERİLER

Göç, herhangi bir yerden başka bir yere gitmeyi kapsamakla beraber ülkemizi yakından ilgilendiren bir konudur. Komşu ülkelerimizde meydana gelen iç savaşlar, ülkemize yönelik göçü artırmaktadır. Günümüzde Suriye İç Savaşı'nın meydana getirdiği göç dalgasıyla birlikte 3,6 milyon Suriyeli sığınmacı Türkiye'ye gelmiştir. Sayının her geçen gün artması, gelen sığınmacıların statülerinin belirlenmesini zorunlu kılmıştır. 2014 yılında yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliğine göre Suriye'den gelen sığınmacılara, geçici koruma statüsü verilmiştir. Bu statü, gelen sığınmacılara Suriye'deki durum düzelen kadar geri gönderilmeme ve burada temel haklara erişme imkanı sağlamıştır. Her ne kadar geçici koruma altında olsalar da yaklaşık 10 yıldır ülkemizde yaşayan Suriyeli sığınmacılar ile yerel halk arasındaki sosyokültürel uyumun sağlanması önem arz etmektedir. Yapılan

literatür taramasında sosyokültürel uyumun sağlanması için iki kültürün birbirine temas etmesi gerekmektedir. Kültürel temasın önündeki en büyük engel ise konuşulan dillerin farklı olmasıdır. Bunun yanında kişilerin aynı dine mensup olması kültürel teması artıran bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Sosyal hizmet mesleği, insan haklarını korumayı ve farklılıklara saygı duymayı amaçlayarak bireyleri çevresi içerisinde ele almaktadır. Bu nedenle yaşanan çevreyle ilişkiler sosyal hizmetle yakından ilişkilidir. Bireyleri biyopsikososyal ve spiritüel boyutlarıyla bütüncül bir şekilde inceleyen sosyal hizmet; bireylerin anlam arayışına, baş etme mekanizmalarına rehberlik edecek düşünce ve inançlara da odaklanmaktadır. Bu sayede bireylerin güçlü yanlarını ortaya koyarak, bireyin ve toplumun iyilik halini artırmak için uygun olan müdahale planının oluşturulmasını hedeflemektedir.

Maneviyat, dini inançları kapsayan bir kavramdır. Aynı dine mensup olmak ve ortak ibadethaneleri kullanmak bireylerin maneviyat düzeyleri ile ilgilidir. Bu nedenle maneviyat ve sosyokültürel uyum arasında ilişki vardır; bu göç eden topluluklar bağlamında farklı boyutlarıyla bilimsel olarak ele alınması gereken bir konudur. Maneviyatın psikolojik iyi oluş ve güçlüklerle baş etme açılarından birey ve aile bazında bir güç olduğu görülmektedir. Göçmen grupların maneviyat düzeyleri bu bakış açısıyla da araştırılmalıdır.

Kültür, nesilden nesile aktarılan yaşantı ve deneyimleri içermektedir. Her toplumun deneyimi ve aktarımı farklı olduğundan kültürler arası maddi ve manevi farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Sosyokültürel uyumu

kolaylaştıracak kültürel modellerin incelenmesi ve ülke şartlarına uygun biçimde uyarlanması önem arz etmektedir.

Bu konularda yapılacak bilimsel araştırmaların sosyal hizmetin çevresi içinde birey bakışıyla gerçekleştirilmesi sosyal uyuma önemli bir perspektif katacaktır.

**Sınırlılıklar:** Bu çalışmada sınırlılık bulunmamaktadır.

#### **Araştırma Katkı Oranı Beyanı:**

Yazarlardan FRT; literatür taraması, kullanılacak makale ve araştırmaların belirlenmesi ve makalenin yazılması aşamalarını gerçekleştirmiştir. Yazarlardan ÖFC; kullanılacak makale ve araştırmaların çalışmaya uygunluğunun değerlendirilmesi ve makalenin son kontrollerinin sağlanması aşamalarını gerçekleştirmiştir.

**Maddi Destek/Teşekkür:** Çalışma herhangi bir kurum tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

**Çıkar Çatışması:** Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

#### **KAYNAKLAR**

1. Mülteciler Derneği. Türkiye'deki Suriyeli sayısı. Mülteciler Derneği 2021. Erişim adresi: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> Erişim tarihi: 10.04.2021.
2. Erkan E. Suriyeli göçmenler ve dini hayat: uyum, karşılaşma, benzeşme Gaziantep örneği. İlahiyat Akademi. 2016; (4): 1-36.
3. Jung C. Keşfedilmemiş benlik, 1.baskı, Olympia Yayınları, Kocaeli 2016.
4. IOM. Göç Terimleri Sözlüğü. IOM 2009. Erişim adresi: <https://publications.iom.int/system/files/pd>



- f/iml31\_turkish\_2ndedition.pdf Erişim tarihi: 01.05.2021.
5. TDK. Göç. TDK 2021. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 01.05.2021.
6. YUKK. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu m.3/1-1. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> Erişim tarihi: 02.05.2021.
7. IOM. Türkiye'de Göç. IOM 2021. Erişim adresi: <https://turkey.iom.int/tr/t%C3%BCrkiyede-g%C3%B6%C3%A7> Erişim tarihi: 05.05.2021
8. Dışişleri Bakanlığı. Türkiye'de düzensiz göç. Erişim adresi: [https://www.mfa.gov.tr/turkiye\\_de-duzensiz-goc.tr.mfa](https://www.mfa.gov.tr/turkiye_de-duzensiz-goc.tr.mfa) Erişim tarihi: 05.04.2021.
9. Özdemir Ç. Suriye'de iç savaşın nedenleri:otokratik yönetim mi, bölgesel ve küresel güçler mi?. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi. 2016;(2):81-102.
10. Todd Z. By the numbers: Syrian refugees around the world. Frontline 2019. Erişim adresi: <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/numbers-syrian-refugees-around-world/> Erişim tarihi: 31.07.2021
11. Resmi Gazete. Geçici Koruma Yönetmeliği. Resmi Gazete 2014. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf> Erişim tarihi: 02.05.2021
12. Ata F. Kültürlerarası iletişim kaygısı ile sosyokültürel adaptasyon ve yaşam doyumu arasındaki ilişki: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi örneği. Selçuk İletişim. 2019;12(2):708-735.
13. Berry JW. Immigration, acculturation, and adaptation. Applied Psychology. 1997;46(1): 5-34.
14. Bilge Zafer A. Göç çalışmaları için bir anahar olarak 'kültürleşme' kavramı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2016; 17(30):75-92.
15. Erdoğan M, Vatandaş C. Aynılık-farklılık geriliminde bir siyasal teori olarak çokkültürlülük ve asimilasyon. Turkish Studies –Social. 2020; 15(5): 2787-2800.
16. Rumbaut R. Assimilation of immigrants. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. 2015;2(2):81-87.
17. Yüceşahin M. Uluslararası göç, kimlik ve mekansal kümelenme-ayrışma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 2017;22(Göç Özel Sayısı):1303-1315.
18. Özgür E. Göç, ikametgâh ayrışması ve entegrasyon: Türk kentleri için bir değerlendirme. Coğrafya Dergisi. 2020;(41):221-240.
19. Martıkamen T. Din, göçmenler ve entegrasyon. M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi. 2010;38(1):263-276.
20. Henkes C, Dahm J, Krell C. Entegrasyon, göç ve sosyal demokrasi sosyal demokrasi el kitabı 5. Friedrich Ebert Vakfı Siyaset Akademisi Birimi, İstanbul 2011.
21. Akbaş E. Sosyal çalışmada çağdaş eleştirel perspektifler, 2.baskı, SABEV Yayını, Ankara 2017.
22. Horozcu Ü. Tecrübi araştırmalar ışığında dindarlık ve maneviyat ile ruhsal ve bedensel sağlık arasındaki ilişki. Milet ve Nihal. 2010;7(1):209-240.
23. Ekşi H. Manevi yönelimli psikolojik danışma. 1. baskı, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020.
24. Zinnbauer B, Pargament K, Hill P, Hood R, McCullough M, Swyers J, Larson D. Din ve maneviyatı kavramlaştırma: birleşme ve ayrışma noktaları. Çanakkale

- Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 2013;(3):85-118.
25. Aydın A. Din ve psikoloji ilişkisi üzerine. Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi. 2004;4(4): 15-29.
26. Corey G. Psikolojik danışma kuram ve uygulamaları, 8.baskı, Mentis Yayıncılık, Ankara 2015.
27. Yazoğlu R. Hümanizm ve Mevlana. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. 2010;9(20): 67-83.
28. Kula T, Erden M. Varoluşsal kaygı ve din. Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi. 2017;17(2):21-41.
29. Ayan D. Şükür: pozitif psikolojiden din psikolojisine köprü. Türk Din Psikolojisi Dergisi. 2020;(2): 229-235.
30. Göcen G. Pozitif psikoloji düzleminde psikolojik iyi olma ve dini yönelim ilişkisi: yetişkinler üzerine bir araştırma. Toplum Bilimleri Dergisi. 2013;7(13): 97-130.
31. Türkçapar MH. Bilişsel davranışçı terapi: temel ilkeler ve uygulama, 11.baskı, Eplison Yayınevi, İstanbul 2018.
32. Horejsi C, Sheafor B. Sosyal hizmet uygulaması temel teknikler ve ilkeler, 3.baskı, Nika Yayınevi, Ankara 2016.
33. Seyyar A, Yumurtacı A. Afet odaklı acil manevi sosyal hizmet uygulamaları bağlamında Türkiye'ye yönelik bir model önerisi. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2016;5(3): 1-24.
34. Apak H, Abay A. Sosyal hizmet ve maneviyat: sosyal çalışmacılar için bir alan araştırması. Toplum ve Sosyal Hizmet. 2019; 30(1): 56-87.
35. Acar M, Apak H. Sosyal hizmet uygulamasında din ve maneviyatın rolü ile manevi yönelim arasındaki ilişkinin incelenmesi. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi. 2020;15(24):2505-2527.